

Oulaisten kaupungin lausunto Pohjois-Pohjanmaan Energia- ja Ilmastovaihemaakuntakaavaan

Maakuntakaavoituksen yleiset tavoitteet

Pohjois-Pohjanmaan energiastrategian mukaisesti maakunnan tavoitteena on, että ”energiatoimiala tukee elinkeinoelämän kilpailukykyä, alueen luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä ja asukkaiden elämänlaatua”. Energia- ja ilmastovaihemaakuntakaavan viranomais ehdotus ei nykyisellään edistä tätä tavoitetta, ja se asettaa maakunnan kunnat eriarvoiseen asemaan.

Maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n mukaan maakuntakaavan tulee huomioida maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytykset ja alueiden käytön ekologinen kestävyys. Lain mukaan kaavaa laadittaessa on myös pidettävä silmällä alueiden käytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Nyt esillä oleva kaavaehdotus rajoittaisi merkittävästi ja tarpeettomasti elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä, ekologisten tavoitteiden saavuttamista ja maanomistajien mahdollisuutta hyötyä vety-, aurinko- ja tuulivoimahankkeista.

Pohjois-Pohjanmaan liitto oli onnistuneesti edistämässä Pohjoisen ohjelman kirjaamista Petteri Orpon hallitusohjelmaan. Ohjelma tavoittelee kestävää energiantuotantoa ja sen mahdollistamia teollisia investointeja. Maakunta on nyt viranomaislausunnolla olevassa kaavaehdotuksessa kampaamassa itse tätä tavoitetta, ja jättämässä etenkin maakunnan pohjois- ja itäosien kunnat tämän kehityksen ulkopuolelle. Valmisteluaineistosta ei käy ilmi, että maakuntakaavan ehdotusvaiheessa tehtyjen poisrajaavien ratkaisujen taloudellisia vaikutuksia olisi arvioitu kuntakohtaisesti, seudullisesti tai edes maakunnallisesti riittävässä mitassa.

Tunnistettu tuulivoimapotentiaali on myös tunnistettua maakunnallista investointipotentiaalia. Yhden tuulivoimalan rakentamisen kokonaisinvestointi on noin 10 miljoonaa euroa. Maakuntakaavasta on jätetty pois erilaisin perustein varovastikin arvioiden satoja tuulivoimalan paikkoja, mikä tarkoittaa useiden miljardien eurojen suorien investointimahdollisuuksien hylkäämistä välillisistä vaikutuksista puhumattakaan. Tunnetusti kaikki maakuntakaavassa esitetyt hankkeet eivät toteudu esimerkiksi yleiskaavoituksessa tunnistettujen rajoitteiden vuoksi. Siksi on erityisen tärkeää tehdä maakuntakaavasta mahdollistava, jotta toteutukseen päätyy lopulta mahdollisimman paljon maakunnan tuulivoimapotentiaalista.

Vetytalouden osalta maakuntakaavassa on mietitty vain rannikkokaupunkien osuutta. Mitään vaihtoehtoisia reittejä tai edes niiden tarkastelua ei käy ilmi maakuntavaihekaavassa. Sisämaassa olevien kuntien alueella on paljon potentiaalista teollisuutta ja muuta toimintaa vedyn käyttämiseksi ja jalostamiseksi. Mikäli putkisto sijoitetaan merkitylle reitille eikä mitään yhteyksiä sisämaassa oleisiin kaupunkeihin rakenneta, asettaa se suurimman osan maakunnan kunnista eriarvoiseen asemaan vetyasioissa. Näiden alueiden kiinnostavuus investoijille jää huomattavasti heikommaksi kuin suunnitellun putkireitin alueella olevien kuntien osalta. Tämän vuoksi maakuntavaihekaavaan tulee tarkastella tarkemmin erilaisia vaihtoehtoja vetyputkiston sijoittamiseksi koko maakunnan alueella.

Maakuntakaavan valmisteluprosessi

Maakuntakaavoituksessa on eri tahoille kiitettävästi tarjolla mahdollisuuksia lausua valmisteilla olevien kaavojen sisällöistä ja laatimisen perusteista. Nyt esillä oleva kaavaehdotus kuvastaa kuitenkin kuntien toiveita ja tahtotilaa heikommin kuin aikaisempi kaavaluonnos. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan valmisteluaineistosta on valitettavasti havaittavissa, että maakuntakaavalla pyritään ottamaan kantaa yleiskaavoihin tyypillisesti kuuluviin asioihin. Liika yksityiskohtaisuus maakuntakaavoituksessa uhkaa hämärtää kokonaiskuvan ja jättää ohjaavan, myönteistä tulevaisuutta viitoittavan lähtöajatuksen uhkia näkevän ylivarovaisen varmistelun varjoon.

Maakuntakaavan valmisteluprosessissa on monia poikkeukselliselta tuntuvia ratkaisuja. Päälimmäisinä on mainittava rajuiltakin tuntuvat karsinnat tuulivoiman aluerajauksissa sekä kokonaisten tuulivoima-alueiden poistamiset luonnosvaiheen ja ehdotusvaiheen välissä. Myös voimassa olevan maakuntakaavan tuulivoima-alueita on tarpeettomasti poistettu. Karsinnan perustelut eivät tunnu luonteeltaan ohjaavalle kaavalle sopivilta, sillä ne ovat paikoin hyvinkin yksityiskohtaisia ja jyrkkiä. Kaavoitus on moniportainen menettely, jossa kunnan rooli on ratkaista maankäytön yksityiskohdat yleiskaavoituksella. Vasta yleiskaavalla ratkaistaan hankealueiden lopullinen toteutettavuus ja niiden tarkka rajaus. Käytännössä maakuntakaavan viranomais ehdotus kaventaa monessa kohdin kuntien valtaa omien alueidensa maankäytön suunnitteluun.

Esimerkiksi olemassa olevien luontoselvitysten perusteella tehdyt pienennykset tuulivoimalle soveltuviin alueisiin yli ELY-keskusten perusteltujen päätelmien herättää hämmästyttä. ELY-keskus on kuitenkin se viranomaistaho, jonka vastuulle luontoarvoista huolehtiminen nimenomaisesti kuuluu ja näihin liittyvä harkinta perustuu perusteellisiin hankekohtaisiin selvityksiin.

Vedyn selvitysten mukaan hanketta on viety eteenpäin vain rannikkokuntia kuulemalla. Tässä ei ole tasapuolisesti kartoitettu koko maakunnan tarpeita. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on aiheen käsittely myös vajavaista ja perustelut heikkoja. Kuten tuulivoimapuistojen osalta liika yksityiskohtaisuus ja lukkoon lyödyt linjaukset rajoittavat alueen muiden kuntien mahdollisuuksia päästä mukaan vihreän vedyn siirtymään.

Aurinkovoimalaitosten osalta maakuntakaavan tulee olla yleisluontoinen. Aurinkoenergia-alueet vaativat suuria pinta-aloja, mutta niiden vaikutukset jäävät paikallisiksi. Lisäksi aurinkopaneelien erilaisia mahdollisuuksia ei ole tutkittu esimerkiksi aurinkoenergian keräinten nostaminen pelloilla tarpeeksi korkealle, jotta alla voi tapahtua myös viljelyä. Harmittavasti EMMI-hanke valmistuu vasta helmikuussa 2024 ja sen tuloksia odotetaan vielä syksyyn 2024.

Seudullisesti merkittävän hankkeen koko

Pohjois-Pohjanmaan 1. ja 3. vaihemaakuntakaavan osalta seudullisesti merkittävä kokonaisuus oli vähintään kymmenen voimalaa käsittävä tuulivoimahanke. Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihemaakuntakaavassa seudullisesti merkittävä kokonaisuus on seitsemän tai enemmän tuulivoimaloita. Odotamme, että seudullisen merkittävyyden rajan laskeminen ei vaikuta jatkossa siihen, miten maakuntaliitto arvioi osayleiskaavan ratkaisuja suhteessa maakuntakaavaan. Tämä tarkoittaa, että osayleiskaavaehdotusten ollessa maakuntakaavassa esitettyä aluerajauksista laajempia maakuntaliitto jatkossakin arvioi lausunnoissaan maakuntakaavan ohjausvaikutuksen toteutumista ja sen keskeisten tavoitteiden ja periaatteiden noudattamista perustuen toteutettuun kunnalliseen osayleiskaavaan ja sen yhteydessä tehtyihin selvityksiin kuten ympäristövaikutusten arviointiin.

Ei ole yhteiskunnan edun mukaista, että osayleiskaavassa hyväksytyt aluerajauksen suhde maakuntakaavan ohjausvaikutukseen ja siinä esitettyyn aluerajaukseen jää säännönmukaisesti hallinto-oikeuden arvioitavaksi. Siksi lähtökohtana aluerajauksia määriteltäessä tulisi ehdottomasti olla, että maakuntakaavassa esitetyt aluerajaukset tehdään niin laajoiksi, että osayleiskaavassa määritelty alue jää pääsääntöisesti yhtä laajaksi tai pienemmäksi.

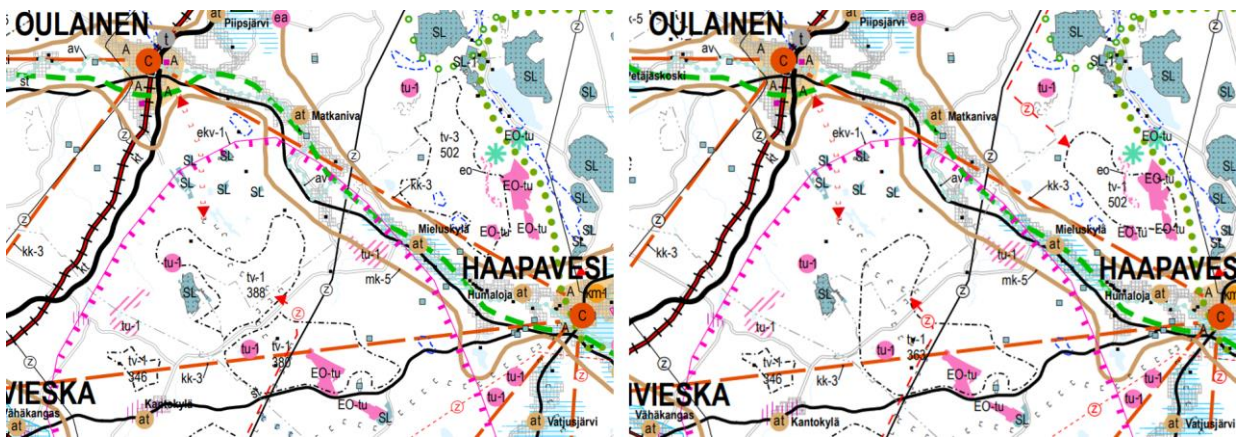
Aurinkovoimaloiden osalta tulee rajaukset jättää kokonaan pois maakuntakaavasta ja miettiä vain periaatteet millä edellytyksellä suuria aurinkoenergian tuotantoalueita maakunnassa tulee tehdä. Yksityiskohtaisen määritelmät vähentävät kaupunkien ja kuntien mahdollisuuksia omaan harkintaan.

Vedyn tuotannon osalta tulee tarkemmin tutkia erilaiset mahdollisuudet vetyputkiston sijoittamiselle tai vaihtoehtoisesti vetyverkoston rakentaminen jollain toisella tavalla esimerkiksi paikallisilla pienemmillä tuotantolaitoksilla. Oulaisten kaupungin alueella on paljon potentiaalista teollisuutta, joka voi käyttää vetyä hyödykseen omassa tuotannossaan. Lisäksi Oulaisten alueelle on valmistunut uusi erittäin suuri puutermiinaali, jonne tulee puuta muutaman sadan kilometrin päästä maksimissaan. Tässä on suuri potentiaali raskaanliikenteen kaluston muuttamiseksi huomattavasti nykyistä vihreämmäksi, jos maakunnan alueella on tarpeeksi paljon erilaisia mahdollisuuksia vetyyn perustuvaan liikennekäyttöiseen polttoaineeseen.

Oulaisten kaupunki haluaa tarkemmin lausua myös seuraavista alueesta, joiden aluerajaukset ovat tässä maakuntakaavassa pienentyneet:

1. Rahkola-Hautakangas tv-1, 388 / (Puutioneva-Hautakangas) tv-1, 363

Rahkola-Hautakankaalla, Oulaisten ja Haapaveden kaupunkien alueella on vireillä tuulivoimahankkeen yleiskaavoitukset. Hankkeen YVA-selostus ja samanaikaisesti kaavaluonnokset olivat nähtävillä syksyllä 2023, ja yhteysviranomaisena toimiva ELY-keskus on 8.12.2023 antanut YVA-selostuksesta perustellun päätelmän sekä Natura-lausunnon. YVA-menettelyssä tarkasteltiin vaihtoehtoja VE1 ja VE3 (maksimissaan 40 voimalaa, vaihtoehtojen erot ovat kokonaiskorkeudessa) sekä VE2 (25 voimalaa, voimassa olevan maakuntakaavan mukainen vaihtoehto).

Kuva: Vasemmanpuoleinen kuva on vaihemaakuntakaavan luonnosvaiheesta. Oikeanpuoleisessa kuvassa on viranomaisehdotuksen mukainen rajaus, jossa Rahkola-Hautakankaan aluerajauksista on merkittävästi supistettu.

Maakuntakaavan luonnosvaiheessa alueelle oli osoitettu laajemman vaihtoehdon kattava alue tv-1, 388. Maakuntakaavan viranomaisehdotuksessa alue on kumottu, ja alueelle palautetaan lainvoimaisen 3. vaihemaakuntakaavan mukainen tv-1, 363 alue (Puutioneva-Hautakangas). Perusteluina kumoamiselle on esitetty vaikutusten vähentäminen Rahkola-Hautakankaan YVA-menettelyssä tunnistettuihin vaikutuksiin. Oulaisten kaupungin näkemyksen mukaan esitetty poisto on ristiriidassa YVA-menettelyssä tunnistettujen vaikutusten, niiden merkittävyyden sekä ELY-keskuksen perustellun päätelmän kanssa. Näkemystään Oulaisten kaupunki perustelee seuraavasti:

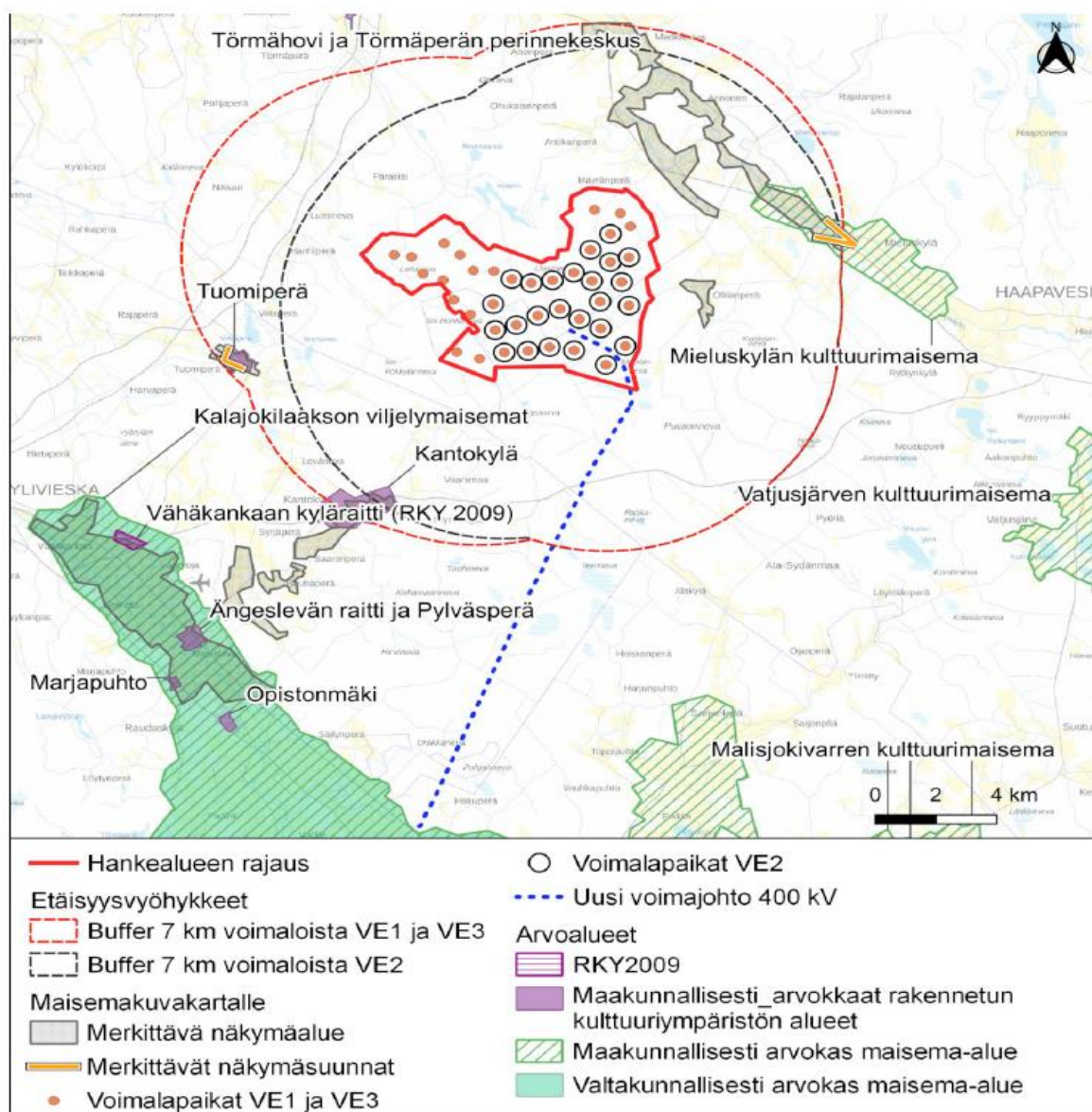
Vaikutuksista Iso Honkaneva-Pieni Honkanevan Natura-alueeseen ELY on todennut, että Natura-alueita lähimmät neljä voimalaa tulee poistaa, jolloin merkittävistä vaikutuksista Natura-alueen suojeluperusteisiin vältetään. Edelleen ELY-keskus on katsonut, että mikäli voimaloita ei kuitenkaan poisteta vaan siirretään etäämmäksi Natura-alueesta, on Natura-arviointi päivitettävä. Oulaisten kaupunki toteaa, että ELY-keskuksen vaatimus voimaloiden sijoittelusta suhteessa Natura-alueeseen pystytään hyvin ottamaan huomioon yleiskaavaehdotuksen laadinnassa, joten maakuntakaavan rajauksen palauttaminen voimassa olevan maakuntakaavan rajauksen mukaiseksi ei Natura-vaikutusten vuoksi ole lainkaan perusteltua.

Maiseman osalta hankkeen YVA-menettelyssä ei ole tunnistettu merkittäviä vaikutuksia maakunnallisesti arvokkaisiin kulttuurimaisema-alueisiin tai maakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. ELY-keskuksen esittämät tarkennukset maisemavaikutusten arviointiin tullaan toteuttamaan yleiskaavaehdotuksen yhteydessä. Mieluskylän maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema-alue sijaitsee lähimmillään noin 4 kilometrin päässä VE1:n ja VE3:n mukaisista voimalapaikoista. Etäisyys Tuomiperän ja Kantokylän maakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin on vieläkin suurempi, 5,5 ja 6,1 kilometriä. Oulaisten kaupungin näkemyksen mukaan vaikutukset maakunnallisesti arvokkaisiin kohteisiin

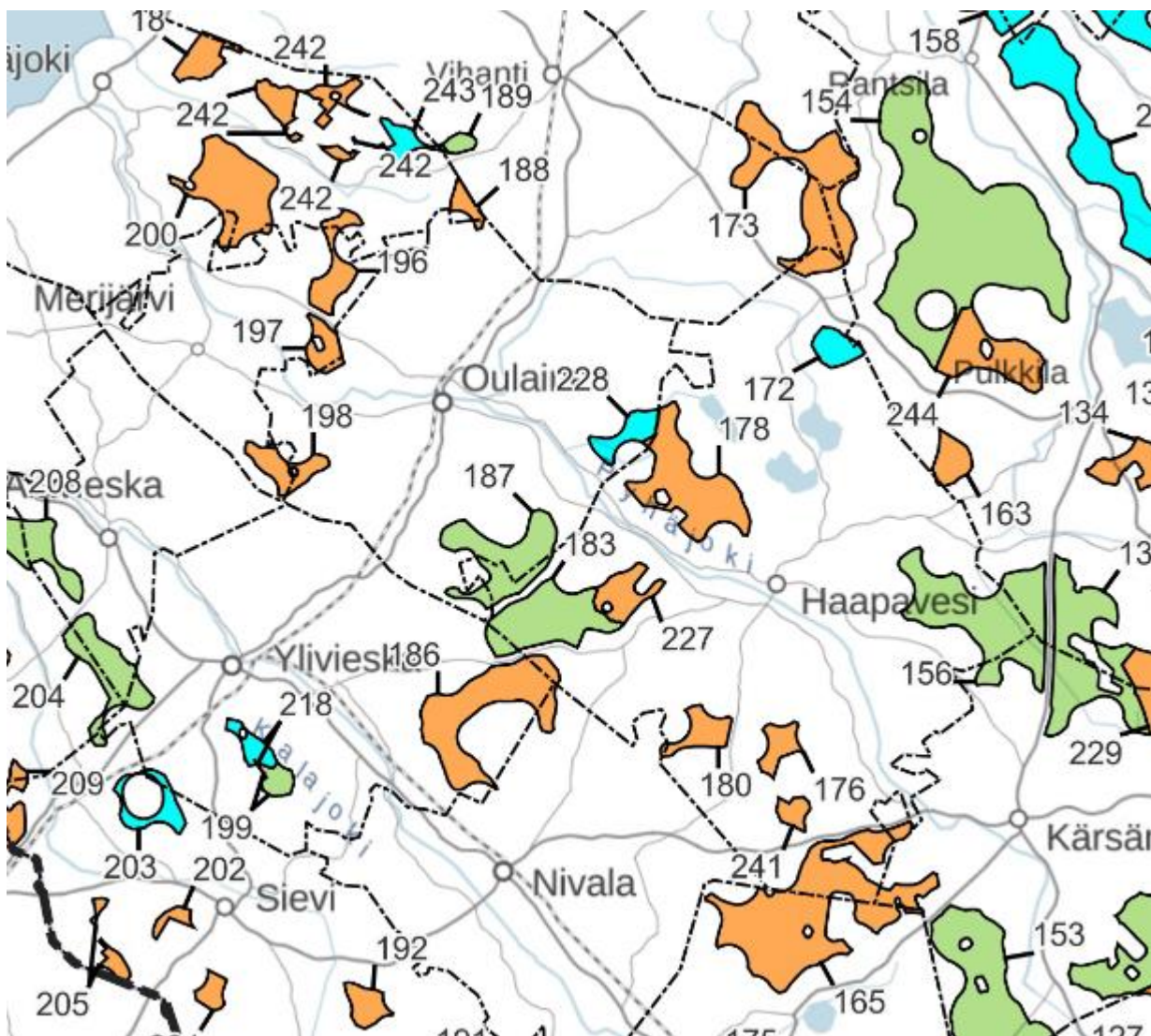
eivät ole merkittävä millään hankevaihtoehdolla, ja erot vaihtoehtojen välillä ovat pieniä (YVA-selostuksen kuva 8-1).

Oulaisten kaupungin näkemyksen mukaan maakuntakaavarajauksessa tulisi käyttää luonnosvaiheen mukaista rajausta ja ainoastaan tarvittaessa päivittää etäisyys Natura-alueeseen. Jatkosuunnittelussa eli hankkeen yleiskaavoituksessa pystytään riittävällä tavalla selvittämään ja ottamaan huomioon vaikutukset ekologisiin yhteyksiin ja Nivalan susireviiriin.

Oulaisten kaupunki katsoo edelleen, että esitetty maakuntakaavaehdotus rajoittaa tarpeettomasti ja ilman perusteita kunnallista maankäytönsuunnittelua huolimatta jo tehdyistä, yksityiskohtaisemmista vaikutusten arvioinneista ja vaihtoehtotarkasteluista. Ehdotetun rajauksen perusteella arviolta vähintään 15 selvitysten mukaan toteuttamiskelpoista tuulivoimalaa jäisi sen ulkopuolelle, mikä tarkoittaisi investoinnin arvona noin 150 miljoonaa euroa. Tehty vähennys voi vaikuttaa myös kokonaisinvestoinnin kannattavuuteen ja siten alueen houkuttelevuuteen investoijien näkökulmasta. Maakuntakaavan tulisi olla tuulivoimarakentamista ja vihreän siirtymän investointeja mahdollistava, ei tarpeettomasti rajoittava.

Kuva 8-1. Merkittävät näkymäalueet ja näkymäsuunnat alle 7 kilometrin etäisyydellä voimalapaikoista.

KUVA. Alue 228 Oulaisten puolelle merkittynä sinisellä = ei - tuulivoimala-alueeksi luokiteltu alue